

Informe de l'Observatori universitari dels reptes dels Objectius del Desenvolupament Sostenible i Agenda 2030 per a la Universitat Complutense de Madrid

Informe de l'Observatori universitari dels reptes dels Objectius del Desenvolupament Sostenible i Agenda 2030 per a la Universitat Complutense de Madrid¹

Desembre de 2024

<https://observatorioucm2030.es>

Projecte subvencionat pel Ministeri de Drets Socials, Consum i Agenda 2030 durant la convocatòria de l'any 2023 de subvencions per a la realització d'activitats relacionades amb la promoció i implementació de l'Agenda 2023 pel Desenvolupament Sostenible a Espanya.

---

¹- Traduïm els noms d'organismes i institucions públiques, seguint els *Criteris de Traducció de la UPF*.

Font: <https://arc.net/l/quote/hqjzlgw>

0	Introducció	5
1	Dispositiu d'avaluació de l'Agenda 2030. Sistema d'indicadors	7
A	JUSTIFICACIÓ	7
B	MÈTODES	9
	B.1 Elecció de la metodologia del sistema d'indicadors	9
	B.2 Procés de selecció d'indicadors	10
	B.3 Desenvolupament metodològic de l'indicador compost	12
	B.4 Mètodes de compilació de dades	13
	B.4.1 Recollida d'informació i dades de fonts públiques de la universitat	13
	B.4.2 Estudi qualitatiu d'imaginari sobre transició ecosocial	13
	B.4.3 Anàlisi de coherència de polítiques	14
	B.4.4 Generació de dades mitjançant l'observació directa	16
	B.4.5 Enquesta de l'Observatori de l'Alumnat	17
C	RESULTATS	17
	C.1 Enumeració de qüestions a mesurar	17
	C.2 Indicador compost	18
	C.3 Progressivitat dels objectius amb horitzó 2030	18
2	Nous imaginari necessaris per a la transició ecosocial	
	cap a una prosperitat justa	22
	2.1 Anàlisi qualitativa dels imaginari actuals de la comunitat universitària	24
	2.1.1 Ideari general	24
	2.1.2 Ideari temàtic	26
	2.2 El paper de la universitat i la ciència a les transicions ecosocials	30
	2.3 La funció social de la universitat a les transicions ecosocials	34
3	Compromís de futur	35
	AGRAÏMENTS	37
	REFERÈNCIES	37
	ANNEX	38

0. Introducció

La Universitat és una institució científica i educativa preparada per bregar, des d'una aproximació holística i crítica, amb la complexitat i la incertesa, dos aspectes que s'han revelat cabdals per copsar el nostre món al segle XXI. Per això és un entorn ideal per adreçar problemàtiques diverses i apropar àmbits que, tradicionalment, i sovint de manera artificial, s'han pensat aïlladament. Les esferes humanístiques, socials i naturals, per bé que encasellades en diferents disciplines, troben i habiten un lloc compartit a la Universitat. La interpretació, l'anàlisi, la traducció, la conservació o l'evocació que la Universitat fa de la realitat l'emplacen en una posició sobreixent per poder contribuir a la transformació social.

En el context actual de policrisi sistèmica i transicions socials, aquesta capacitat transformadora de la Universitat comporta grans responsabilitats. Tanmateix, atès que l'escenari de l'Agenda 2030 i l'enfocament de llurs Objectius de Desenvolupament Sostenibles (ODS) son ja un espai obert de deliberació social i política en procés, comptar amb universitats plenament ecològiques esdevé avui dia no tan sols “una utopia factible” (Barnett, 2018), sinó una necessitat.

L'Observatori universitari dels reptes dels Objectius de Desenvolupament Sostenible i Agenda 2030 per a la Universitat Complutense de Madrid (Observatori UCM 2030) neix, així doncs, de la necessitat d'adreçar aquestes responsabilitats. S'albira com a dispositiu d'innovació social i institucional per a la promoció d'un apropament crític i transformador de l'Agenda 2030 als debats científic-acadèmics i cívico-socials.

La natura del projecte és de caire necessàriament interdisciplinari i compta amb el suport del Personal Docent i Investigador (PDI) de set facultats de la UCM (Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia, Facultat de Biologia, Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials, Facultat de Ciències de la Informació, Facultat de Ciències Químiques, Facultat de Veterinària), alumnat i Personal Tècnic, de Gestió i Administració i Serveis (PTGAS) de la UCM, això com d'altres actors socials i institucionals, tant a dins com fora de la Universitat (espais d'investigació i comunitats universitàries, institucions públiques i moviments socials).

L'Observatori aplega la visió d'universalitat dels drets, de presa de responsabilitat global i local compartida però diferenciada, adquirint el paper de lideratge social de la universitat pública per tal de, primer de tot, avaluar com està assumint llurs responsabilitats envers els reptes ecosocials i, en segon terme, contribuir a millorar i augmentar llur rendiment en aquesta qüestió. Així doncs, un dels objectius de l'Observatori és construir, de manera participativa, un sistema integral d'indicadors ecosocials que permetin dur a terme un seguiment crític de l'acompliment

universitari en el marc de l'Agenda 2030 i, d'aquesta manera, fer que agafin volada els ODS a la realitat de les universitats públiques espanyoles.

L'avaluació de l'acompliment universitari envers els reptes i transicions ecosocials s'estén del campus ençà, cap a l'espai docent i investigador, fins a la capacitat de projecció exterior de la universitat. Ella pot refermar un paper de colideratge en la recerca de solucions a problemàtiques, actuals i futures, en un espai essencial de desenvolupament científic i investigador, així com d'educació de la ciutadania. En aquest sentit, la utilitat de la transferència de coneixements i sabers, i dels missatges que hom trasllada a la societat, també forma part del paper responsable de la universitat pública en el context de l'actual emergència planetària. La universitat pública, com a intercanvi de coneixement i d'experiències, finançades amb diner públic, comú, és concebuda altrament com a espai cívic, d'aplec social, capaç de refermar els vincles comunitaris.

En aquest informe presentem la proposta del sistema d'indicadors dissenyat en el marc del projecte, així com els resultats preliminars obtinguts fins avui. L'elaboració del sistema d'indicadors reflecteix la manera de treballar de l'Observatori, atesa la tasca col·laborativa del grup d'investigadors/es organitzats/des en cinc grups de treball temàtics vinculats als ODS.

En aquests grups de treball hom ha reflexionat de manera col·lectiva sobre com es formalitza l'Agenda 2030 en el context universitari, adreçant dimensions com ara la docència i la recerca, els ecosistemes que conformen el campus i la governança, així com la projecció institucional de la universitat envers la societat.

És precisament en aquest àmbit de projecció que l'Observatori vol obrir un espai d'intervencions i transformacions que vagin més enllà d'allò estrictament universitari per raonar, de manera transdisciplinar, sobre les gran qüestions que suposen els reptes ecosocials. Tot i reconeixent el paper de la universitat com a actor capaç de generar coneixement i narratives que contribueixin a aprofundir en el diagnòstic de la crisi ecosocial, així com plantejar horitzons emancipatoris, l'Observatori pretén participar en la creació de nous imaginaris que plantin cara als reptes colossals del nostre segle.

1. Dispositiu d'avaluació de l'Agenda 2030. Sistema d'indicadors

A. JUSTIFICACIÓ

Nacions Unides ha posat de relleu el paper de la Universitat en la promoció i implementació dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) definits a l'Agenda 2030. L'educació i recerca universitàries, llur capacitat d'innovació, així com el seu lideratge social i posició preferent a l'hora d'embastar aliances intersectorials, l'estableixen com a un actor essencial de la transició ecosocial. És per això que Nacions Unides l'ha instat a incorporar els ODS, després de dur a terme un diagnòstic previ (SDSN, 2017: 2-3).

Per altra banda, a la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE) s'ha dit que “les universitats han de reflexionar de manera col·lectiva sobre les implicacions que tenen els ODS i han de poder adreçar de manera conjunta els canvis que cal introduir al sistema universitari per tal d'incorporar l'Agenda 2030” (Gómez i Solana, 2016: 4; veure també: CRUE, 2021).

La reconeguda capacitat de transformació que exerceix la universitat sobre la societat comporta una gran responsabilitat en aquest moment històric. La ODS ja s'ha erigit en un marc sociopolític indefugible a l'hora de guiar el futur de la institució (Alcaraz i Alonso, 2019: 34-35). Comptar amb universitats plenament ecosocials esdevé avui dia “una utopia factible” que demana iniciatives concretes i els recursos que calen (Barnett, 2018).

Cal doncs, primer de tot, comptar amb uns indicadors que ens mostrin on som i com avancem. La Universitat Complutense de Madrid (UCM) és la universitat més important pel què fa a ensenyament presencial entre les espanyoles. Tanmateix, i malgrat els avenços que s'han dut a terme, encara li manquen aquestes valuoses eines de mesura de recent aparició (UPV, 2020).

És per tot això que es va iniciar una tasca conceptual i teòrica, en el marc d'un projecte de creació i desenvolupament d'un Observatori universitari per al seguiment de l'aplicació dels ODS de l'Agenda 2030 a la UCM, que posteriorment donaria peu a un sistema propi d'indicadors, capaç d'aportar una nova perspectiva al debat contemporani en aquesta matèria.

En aquest sentit, l'equip de recerca va dur a terme un pla de treball que es pot reflectir amb el següent esquema:

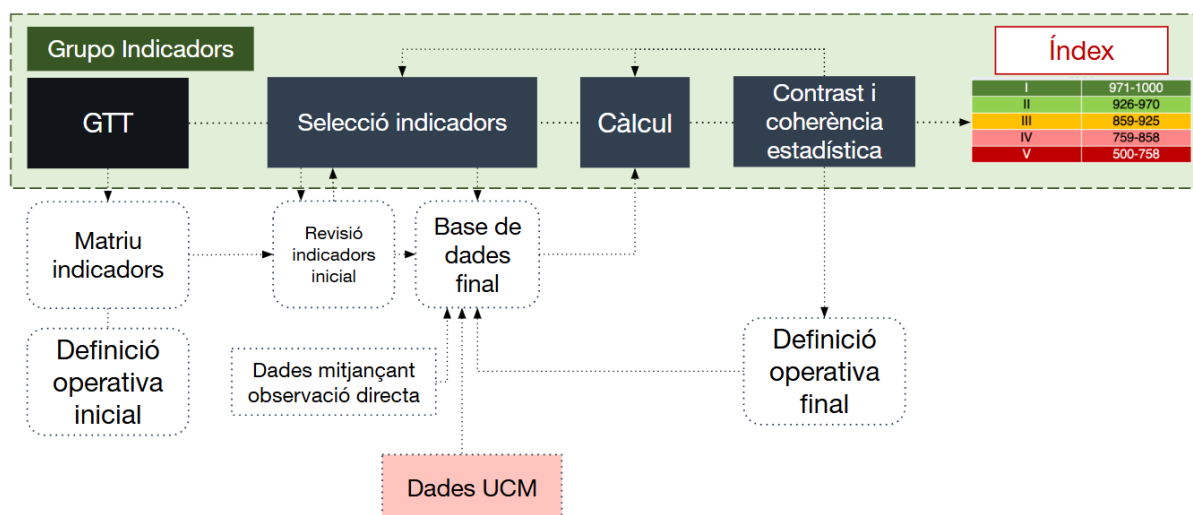

Fig. 1: esquema del procés. Font: elaboració pròpia.

El primer pas consistí en l'anàlisi de les opcions metodològiques per a la definició del mètode idoni d'avaluació de l'acompliment de la universitat en l'aplicació de l'Agenda 2030, combinant l'adaptació teòrica, la representativitat estadística i la disponibilitat de dades.

Tot seguit es realitzà la definició de les categories d'indicators, llur valoració i l'establiment dels estàndards vinculats a la seva normalització.

En paral·lel, hom organitzà els grups de treball amb més de 30 investigadors i investigadores de la UCM, on es duria a terme una gran tasca i un diàleg multidisciplinari. L'objectiu era aclarir conceptes clau sorgits d'una anàlisi crítica de l'Agenda 2030, aprofundint en com aquesta s'aplica a l'àmbit universitari, estudiant les experiències d'altres universitats, tant nacionals com internacionals. Finalment, es pretenia proposar enfocaments i indicators que permetessin avaluar els objectius establerts per a cada grup.

Tot seguit es va posar en marxa la tasca de definició en detall dels mètodes de recollida de dades, llur organització i l'execució pràctica de la recollida de les dades. Més tard hom procedí al processament i agregació de les dades que s'obtingueren durant el procés de recollida segons en format dels sistema d'indicators definit.

Finalment, s'obtingueren els resultats de l'avaluació basada en el sistema d'indicators a partir de l'agregació de les dades recollides.

B. MÈTODES

El model metodològic pren com a referència els darrers llibres blancs del Consell Superior d'Investigacions Científiques, en concret el primer, on es presenten els grans reptes per promoure bases noves per a una societat global sostenible en els diversos programes d'investigació de cara al 2030.

Es tracta d'un marc que respon a la necessitat d'avançar en la col·laboració inter i transdisciplinària, així com en l'aplicació de perspectives enfocades a la sostenibilitat de la vida, processos en què les ciències socials han d'assumir un paper actiu com a intermediàries. En concret, l'orientació principal se centra en l'anomenat Desafiament A del primer llibre, que adreça les relacions entre la ciència, la innovació i el coneixement per a la creació de models de desenvolupament sostenibles.

Gràcies a que l'equip de recerca compta amb professionals de set facultats de la Universitat Complutense, hom assumeix el primer repte metodològic per al “desenvolupament de marcs de recerca orientats ala transformació cap a la sostenibilitat socioecològica” (Cañibano i Pavone, 2022).

B.1 Elecció de la metodologia del sistema d'indicadors

L'anàlisi de les opcions metodològiques per avaluar l'acompliment de la universitat en l'aplicació de l'Agenda 2030 ens va suggerir la creació d'un indicador compost, atès que semblava l'opció que s'adaptaria millor als objectius d'adequació teòrica, representativitat estadística i disponibilitat diversa de dades que calia.

Un indicador compost consisteix en la combinació de diferents indicadors amb l'objectiu de descriure l'estat i evolució d'un determinat fenomen multidimensional. Els indicadors compostos són força comuns en l'àmbit de les ciències socials. Hi ha diversos exemples, i tal vegada el més conegut és el del Producte Interior Brut (PIB), que s'ocupa de les diverses activitats econòmiques en relació als preus relatius.

Tal i com apareix al Handbook on Constructing Composite Indicators (OECD y JRC, 2008), que ha estat el document bàsic utilitzat en la creació de l'indicador compost que resulta del nostre sistema d'indicadors, el mètode del PIB ofereix aquests avantatges:

- Permet resumir fenòmens econòmics complexos de forma senzilla
- Permet interpretar molt informació amb rapidesa
- Permet fer comparacions entre actors amb facilitat
- Proporciona informació introduint poques dades

B.2 Procés de selecció d'indicadors

Per tal de triar els indicadors que formarien part del sistema del qual derivaria l'indicador compost, un grup de 30 investigadors i investigadores de les diverses facultats de la Universitat Complutense de Madrid va dividir els ODS en cinc grups, basant-se en criteris d'afinitat i en les relacions entre sectors o temàtiques.

Fig.2: composició dels Grups de Treball Temàtics (GTT). Font: elaboració pròpia.

L'objectiu d'agrupar els ODS per temes és facilitar l'anàlisi del personal que fa recerca posant el focus en una sèrie de temàtiques interrelacionades i vinculades a llur experiència professional. Per tal d'afavorir la transversalitat i la coherència interna entre els treballs elaborats per aquests GTT, es va dur a terme una tasca constant de coordinació, a càrrec de les persones de l'oficina tècnica de l'Observatori, que es van repartir entre els cinc Grups de Treball i van participar i els van ajudar en les seves tasques habituals.

Els GTT es van basar en un intens procés de revisió crítica dels ODS, elaborant documents amb fonament teòric i conceptual que fomentessin la reflexió sobre l'Agenda 2030 i llur aplicació a les institucions universitàries en un context de crisi ecosocial. Aquesta tasca va anar acompanyada de diverses reunions i d'actes de suport amb persones rellevants externes al projecte. Mentre s'elaborava el document base de cada grup, la síntesi del qual formarà part d'un llibre col·lectiu

que serà un dels resultats del projecte, els GTT van definir certs indicadors per a l'avaluació de l'acompliment de la universitat en l'aplicació de l'Agenda 2030.

En aquest sentit, es van definir tres nivells d'anàlisi de l'activitat de la universitat: i) Campus, ii) Docència i recerca, iii) Discursos i pràctiques institucionals.

Fig. 3: nivells d'anàlisi. Font: elaboració pròpia.

El nivell Campus comprèn tot el que té a veure amb l'espai i les infraestructures on es desenvolupa l'activitat universitària i la seva gestió. Al nivell Docència i recerca s'hi troben els continguts de l'activitat principal de la vida universitària. A Discursos i pràctiques institucionals, al tercer nivell de l'anàlisi, hi apareixen les activitats de la universitat en relació amb la societat. Això inclou les comunicacions formals a través de discursos i representacions simbòliques oficials i els de llurs aliances escollides, així com les diverses pràctiques institucionals, plans estratègics, polítiques d'igualtat de gènere o de sostenibilitat entre d'altres.

Al capdavant, la tira dels indicadors es va caracteritzar per la combinació d'una anàlisi teòrica prèvia d'envergadura, on l'anàlisi política sobre com adreçar la crisi ecosocial resulta cabdal, amb llur traducció final en uns criteris estadístics que puguin oferir una representació vàlida de les aproximacions precedents. Així doncs, aquests indicadors:

- Parteixen d'una aproximació teòrica.
- Responen a una anàlisi política (o politico-científica).
- Responen a criteris estadístics.

Després de la fase de treball autònom dels GTT, dedicada a la reflexió teòrica i a la definició inicial dels indicadors, es va dur a terme un treball conjunt amb un grup de 30 persones investigadores. Aquest grup es va dedicar a resoldre les interseccions entre els indicadors dels diferents GTT, establir els estàndards del procés de normalització, prendre decisions sobre les ponderacions i l'agregació de dades, i a realitzar la resta de tasques estadístiques incloses en l'esquema inicial del document.

En aquesta etapa també es van definir els indicadors que es considerava imprescindible reunir des del principi. Es van triar 25 indicadors del total del sistema, garantint que complissin les condicions següents: estar distribuïts de manera equilibrada entre les temàtiques de l'Agenda 2030, ser necessaris per poder mesurar el rendiment de la universitat en la seva aplicació i no disposar de dades públiques conegudes sobre ells.

B.3 Desenvolupament metodològic de l'indicador compost

A partir de la definició dels indicadors es desenvolupa la metodologia, seguint la guia esmentada sobre indicadors compostos (OECD i JRC, 2008), començant per la normalització dels indicadors.

El procés de normalització consisteix en crear una única unitat de mesura per a tots els components dels indicadors, a partir de la diversitat de les unitats de mesura de cadascun. Per altra banda, les ponderacions són l'instrument principal per determinar el pes relatiu dels indicadors. Les ponderacions han d'acomplir aquesta restricció:

$$\alpha + \dots + \beta + \alpha' + \dots + \beta' + \alpha'' + \dots + \beta'' = 1$$

On “ $\alpha + \dots + \beta$ ” són la suma del total de ponderacions dels indicadors d'un nivell d'anàlisi donat. “ $\alpha + \dots + \beta$ ” són la suma del total de ponderacions dels indicadors d'un tercer nivell d'anàlisi determinat.

A més a més, arran del procés de reflexió i deliberació del grup de recerca, i per tal d'obtenir una representació fefaent de la realitat universitària, hom considerarà que les ponderacions entre els tres nivells d'anàlisi foren equitatives, i per tant cadascuna havia de representar una tercera part del resultat final.

Un cop determinat el mètode de normalització i les ponderacions, vam procedir a l'agregació segons la fórmula següent:

$$\text{Qualificació} = \sum AH1N \cdot \alpha + \dots + AV2N \cdot \beta + \sum SL1N \cdot \alpha' + \dots + SR2N \cdot \beta' + \sum GG1N \cdot \alpha'' + \dots + GT3N \cdot \beta''$$

On “ $AH1N + \dots + AV2N$ ”, “ $SL1N + \dots + SR2N$ ”, “ $GG1N + \dots + GT3N$ ” són la suma de tots els indicadors. Per tal de mostrar l'evolució per nivells de l'anàlisi de l'indicador compost, a les qualificacions desagregades s'apliquen aquestes fórmules:

$$\text{Qualificació A} = \sum (AH1N \cdot \alpha + \dots + AV2N \cdot \beta)$$

$$\text{Qualificació B} = \sum (SL1N \cdot \alpha' + \dots + SR2N \cdot \beta')$$

$$\text{Qualificació C} = \sum (GG1N \cdot \alpha'' + \dots + GT3N \cdot \beta'')$$

Val a dir que alguns dels indicadors utilitzats podrien tenir un efecte negatiu sobre l'acompliment de la universitat en l'aplicació adient de l'Agenda 2030, i per consegüent hom assignaria a aquests indicadors un valor negatiu durant el procés d'agregació.

D'altra banda, del procés de reflexió i deliberació del grup de recerca va eixir la necessitat de ponderar d'una altra manera (més gran) els indicadors que hom considera que tenen més importància sobre la mitjana. Aquesta mesura s'aplicà en una proporció més alta en els indicadors que tenien un efecte negatiu sobre el resultat de l'aplicació de l'Agenda 2030 a la universitat.

Tan bon punt es fa l'agregació, s'apliquen les qualificacions.

B.4 Mètodes de compilació de dades

Les dades per alimentar el sistema d'indicadors del que neix l'indicador compost tenen diversos orígens. Aquesta decisió es va prendre amb l'objectiu d'abastar el major nombre possible de dimensions de la realitat de les activitats de la universitat.

Així doncs es van dissenyar diversos mètodes de compilació de dades en funció de la mena d'informació que hom volia obtenir. Aquests mètodes foren:

B.4.1 Recollida d'informació i dades de fonts públiques de la universitat

Les dades de les fonts en línia que alimenten el sistema d'indicadors han estat, sobre tot, la pàgina web institucional de la universitat, el seu portal de transparència, el Sistema Integrat de Dades Institucionals (SIDI) i el portal de dades obertes d'educació superior (UniversiDATA).

B.4.2 Estudi qualitatiu d'imaginari sobre la transició ecosocial

L'estudi qualitatiu d'imaginari sobre la transició ecosocial de la comunitat complutense va consistir en el següent:

- Objectius:
  - Explorar l'imaginari de la comunitat universitària sobre la transició ecosocial.
  - Identificar barreres i facilitadors per a la realització d'accions de cara a l'assoliment dels ODS a la universitat.

- Tècnica: conformació de 3 grups triangulars (GT) amb estudiants interessats en la sostenibilitat; 1 GT amb PDI dones interessades; 1GT amb sindicats; 6 entrevistes en profunditat amb: PDI no interessats, PTGAS.
- Guió amb els següents blocs temàtics adaptats a cada mena de perfil:
  - o Què és per a vosaltres la transició ecosocial?
  - o Què creus sobre certs temes específics de la transició ecosocial?
  - o Quines barreres i facilitadors identifiquis per dur a terme accions relacionades amb la consecució dels ODS a la universitat?

B.4.3 Anàlisi de coherència de polítiques

L'anàlisi de coherència de polítiques institucionals de la universitat ha consistit en l'anàlisi d'una sèrie de documentació de la UCM per tal de detectar possibles incoherències en les accions, decisions, acords, trobades o col·laboracions de la Universitat Complutense de Madrid amb els objectius i fites expressades als ODS.

La documentació analitzada a l'estudi de coherència de polítiques és la següent:

- Llocs web institucionals de la universitat
- Anàlisi dels documents vigents que guien oficialment la governança institucional de la UCM (acords de govern, protocols de sostenibilitat, d'assatjament o de transparència, etc.).
- Informació de les Càtedres Extraordinàries.
- Documentació del Portal de Transparència de la UCM.
- Notes de premsa i informació del gabinet de premsa de la UCM.

Marc conceptual:

Per tal de trobar les incoherències que la UCM pugui cometre envers els Objectius de Desenvolupament Sostenible hem dut a terme una confrontació entre el que anomenem Documents constitucionals i Documents demostrables. Per establir un marc de sentit col·lectiu, hem definit aquestes categories Documents posicionals i Documents pràctics o d'acció.

Per Documents posicionals entenem una extensió més de l'entitat UCM, on queden plasmades llurs orientacions i posicionaments envers els ODS. Per una altra banda, els Documents pràctics seran els que demostraran si hi ha incoherències de la institució envers els seu pronunciament previ.

Així doncs, l'objectiu en aquest sentit era trobar els aspectes sistemàtics que entressin en contradicció amb els ODS des de la implementació, el 2016, de l'Agenda 2030 per part de la Universitat Complutense. Per fer-ho, he seguit el següent esquema:

Document posicional ≠ Document pràctic = Incoherència

Per trobar aquestes incoherències hom va estructurar un mètode de compilació de dades de diverses fonts provinents de la UCM.

ID	Nom document	Tipus de document ¹	Volum documental estimat ANUAL	Volum documental estimat TOTAL
1	Notes de premsa	Primari	110	880
2	Notícies del portal UCM	Primari		50
3	Càtedres	Secundari	55	440
4	Convenis	Secundari	160	1280
5	Contractes menors, privats i emergències	Secundari	1700	13600
6	Contractes basats en acords marc	Secundari	8200	65600
7	Contractes d'obra*	Secundari	320	2560
8	Contractes: adjudicatari	Secundari	100	800
9	Acords del Consell de Govern UCM	Primari	11	88
10	Acords de la Comissió Permanent	Primari	12	96
11	Acords del Plens del Consell Social	Primari	12	96
12	Butlletí Oficial de la UCM	Secundari	35	280
13	Convenis firmats per la Fundació General UCM	Secundari	50	400

Taula 1: Portals potencials per a la compilació de dades¹. Elaboració pròpia.

* El volum de documents envers l'interès dels mateixos impossibilita la realització d'una anàlisi sistemàtica. Es proposa, envers els contractes signats per la UCM en el període d'estudi, analitzar les entitats adjudicatàries (ID 8), i tan sols en casos específics estudiar el contingut dels contractes.

¹ S'ha considerat com a *document primari* a tots aquells documents unitaris de fàcil accés i que poden ser analitzats clarament de manera manual o a través del model d'intel·ligència artificial. S'ha considerat *document secundari* a aquells documents que poden estar composts d'altres documents i requereixen una revisió manual una mica més detinguda.

Metodologia de cerca i filtrat de la informació:

Atès el gran volum de documentació, i amb l'objectiu de simplificar la cerca, hom sistematitzà un mètode de traça per triar, analitzar i filtrar tots els possibles documents que poguessin suposar incoherències.

Mitjançant una intel·ligència artificial (IA), hom creà un model de cerca abreujat basat en els Grups de Treball Temàtics (GTT) reflectits a l'Observatori UCM 2030. Cada grup temàtic consta alhora de subtemes o paraules clau en referència a cada ODS.

Tan bon punt la IA processa el model, crea un diccionari temàtic que es pren com a referència per analitzar i filtrar els documents. El resultat d'aquest filtratge és un arxiu amb una selecció de paràgrafs relacionats amb alguna de les paraules clau del diccionari, tot i indicant quina paraula és i a quin grup temàtic escau.

B.4.4 Generació de dades mitjançant l'observació directa

La compilació de dades in situ es va dur a terme per obtenir dades a través de l'observació directa de 25 dels indicadors definits inicialment pels GTT. En particular, hom va detectar en aquests indicadors un grau d'importància més gran per als resultats que a la mitjana dels indicadors.

Per a aquest motiu s'establiren els criteris següents:

- Equilibri entre les diferents temàtiques de l'Observatori, fet pel qual cada GTT va triar entre 4 i 5 indicadors.
- Calia que els indicadors triats es consideressin molt importants.
- A més a més, els indicadors escollits no haurien de tenir informació disponible a les fonts públiques de la universitat.

D'aquesta manera, amb la informació generada sobre aquests 20-25 indicadors, més els obtinguts amb la revisió de fonts públiques, hom volia incloure tots els aspectes considerats *molt importants* pels membres de l'Observatori, al marge de si aquella informació estigués disponible a fonts de dades existents. L'Observatori va prendre la decisió de responsabilitzar-se de l'obtenció d'aquesta informació cabdal per, d'aquesta manera, poder avaluar completament i correcta l'acompliment de la Universitat Complutense de Madrid en l'aplicació de l'Agenda 2030 i llurs ODS.

B.4.5 Enquesta de l'Observatori de l'Alumnat

A l'últim, es va dissenyar una enquesta adreçada a tota la comunitat de la UCM a través de l'Observatori de l'Estudiant. Es va enfocar en l'avaluació de la percepció i actituds envers el canvi climàtic a la UCM, i va comptar amb una participació de més de 1.200 persones.

L'enquesta constava de 34 preguntes relatives als següents grups de qüestions:

- Sociodemogràfiques.
- Fonts d'informació per assabentar-se de l'actualitat.
- Percepció envers el canvi climàtic.
- Actituds envers el canvi climàtic.
- Paper de la universitat en la resolució del canvi climàtic.
- Confiança en la ciència envers el canvi climàtic.
- Desinformació sobre el canvi climàtic.
- Conspiracions concretes envers el canvi climàtic.
- Coneixement sobre el canvi climàtic.

En darrer terme el conjunt de dades compilades mitjançant els diversos mètodes es traslladà al sistema d'indicadors que va donar lloc a l'indicador compost. Per aconseguir-ho, es van definir els indicadors al seu nivell d'anàlisi corresponent.

C. RESULTATS

C.1 Enumeració de qüestions a mesurar

Per a cadascun dels tres nivells d'anàlisi (*Campus, Docència i recerca, Discursos i pràctiques institucionals*) els GTT, després de tota la tasca teòrica que es recolliria en els documents que, més endavant, es convertirien en un llibre col·lectiu editat en el marc del projecte, van definir una sèrie d'aspectes a tenir en compte per fer el seguiment de l'activitat de la universitat en relació amb l'aplicació de l'Agenda 2030 i els seus ODS.

Es poden consultar les esmentades qüestions principals definides pels GTT a l'Annex d'aquest informe.

A partir d'aquesta enumeració de qüestions a tenir en compte per a l'avaluació de l'aplicació de l'Agenda 2030 i llurs ODS per part de la universitat, es van concretar els indicadors de cada nivell d'anàlisi.

C.2 Indicador compost

L'indicador compost que resulta del procés de definició del sistema d'indicators per mesurar l'acompliment de la Universitat Complutense de Madrid inclou uns 470 indicators, dividits entre els tres nivells d'anàlisi definits.

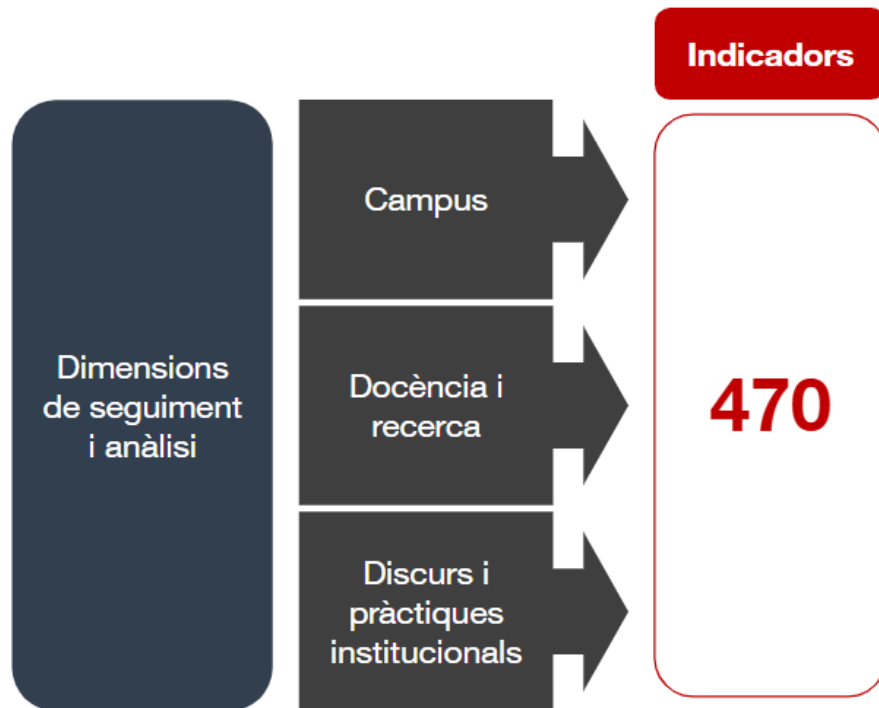

Fig. 4: sistema d'indicators. Font: elaboració pròpia.

S'aconseguí limitar el percentatge d'indicators que només poden oferir dos resultats (indicators binaris) a menys d'un 30% del total d'indicators, per tal d'evitar una malmesa de la qualitat de la informació obtinguda mitjançant l'indicador compost.

C.3 Progressivitat dels objectius amb horitzó 2030

Al llarg dels debats metodològics que es van dur a terme per definir el sistema d'avaluació final al llarg dels anys del període 2024-2030, es va considerar que l'opció més raonable per establir els objectius d'acompliment de la UCM (Universitat Complutense de Madrid) en l'aplicació de l'Agenda 2030, tal i com està definida pel sistema d'indicators de l'Observatori UCM 2030, seria mitjançant un augment progressiu dels intervals de qualificació de l'indicador compost.

Intervals de qualificació final, progressivament més ambiciosos cada any,
a partir dels objectius màxims per a cada indicador des de l'inici

2024		2025		2026		.....	2030	
I	900-1000	I	902-1000	I	905-1000		I	971-1000
II	800-899	II	802-901	II	806-904		II	926-970
III	700-799	III	700-801	III	704-805		III	859-925
IV	600-699	IV	596-699	IV	599-703		IV	759-858
V	500-599	V	500-595	V	500-598		V	500-758

Fig. 5: progressivitat dels indicadors. Font: elaboració pròpia.

D'aquesta manera es facilita la traçabilitat dels indicadors i la necessària previsió dels plans de la universitat per aconseguir els objectius esmentats.

Discussió entre progressivitat lineal i progressivitat creixent exponencial

Des de l'Observatori s'analitzaren els diferents tipus de trajectòries que podria seguir l'acompliment dels objectius de l'Agenda 2030, tal com són definits al sistema d'indicadors, entre els anys 2024 i 2030.

Entre les dues grans classes de trajectòria (lineal i exponencial) hom va considerar més adient utilitzar l'exponencial per facilitar la realització dels canvis estructurals a l'inici del procés (al període esmentat) que permetessin adreçar els canvis i millores més de pressa a la seva part final.

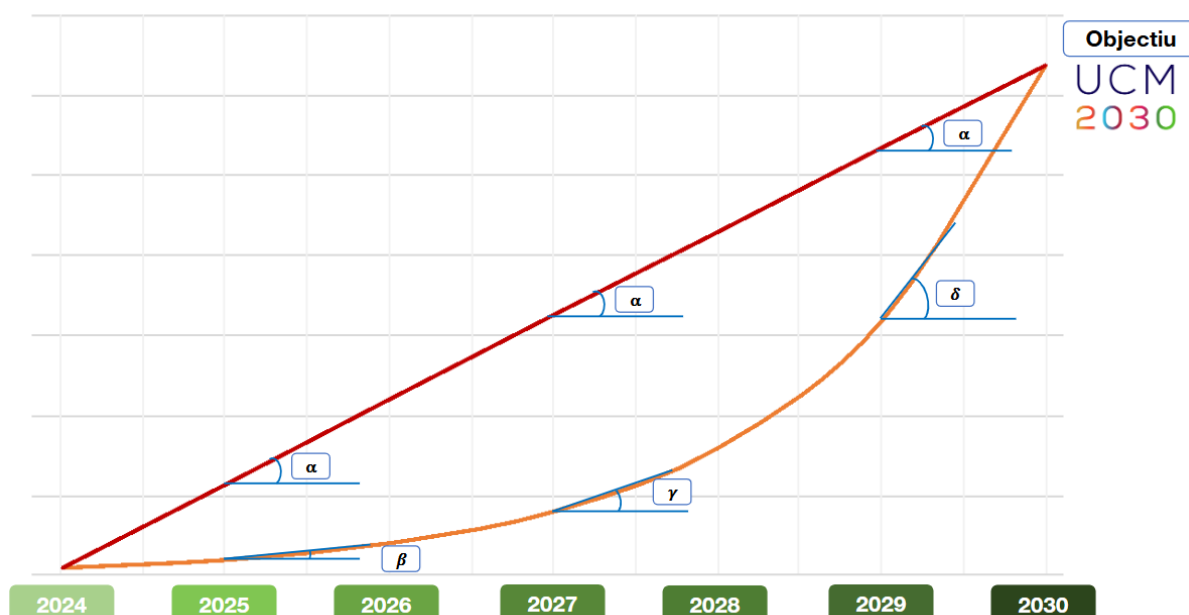

Fig. 6: trajectòries lineal i exponencial de l'acompliment de l'objectiu 2030. Font: elaboració pròpia.

Tal i com es veu a la figura, la trajectòria lineal mostra un pendent constant durant tot el període entre 2024 i 2030 per tal d'assolir l'objectiu d'acompliment final el 2030. Aquest pendent, que representem amb la lletra grega α té el mateix valor a tota la trajectòria, que vol dir que el nivell d'esforç és similar cada any del període.

Així i tot, a la trajectòria exponencial ens trobem que als primers anys el pendent de la trajectòria és menor que als darrers anys. Per exemple, l'any 2025 el pendent, representat per la lletra β , és molt menys inclinat que el de la trajectòria lineal (α) i que el pendent de l'any 2027, representant per la lletra γ . En el cas de l'any 2027 observem que els pendents lineal i exponencial són semblants ($\alpha \sim \gamma$), malgrat que el pendent lineal és superior. Però d'ençà d'aquest any els pendents de la trajectòria exponencial augmenten a un ritme superior, fins al punt que l'any 2029 és molt més gran que els anteriors i que el de la trajectòria lineal. Al gràfic hom pot observar que el pendent de la trajectòria exponencial l'any 2029, representat per la lletra grega δ , és molt més gran que la resta ($\delta \gg \beta, \gamma, \alpha$). Això vol dir que els esforços dels últims anys hauran d'ésser molt més importants per tal d'assolir l'objectiu d'acompliment el proper 2030.

Aquesta explicació teòrica té la seva traducció en els valors dels objectius concrets de l'indicador compost per a cada any del període 2024-2030.

Prèviament es calcula la dimensió dels intervals de qualificació (I, II, III, IV, V) per a cadascun dels anys del període (2024-2030). Per a això, s'utilitzen els mateixos factors de progressió que van resultar de l'aplicació de la trajectòria exponencial. D'aquesta manera, es pot observar a la figura següent que els intervals amb les qualificacions més exigents tendeixen a ésser progressivament també més reduïts, en sintonia amb l'evolució de l'esforç de la trajectòria exponencial.

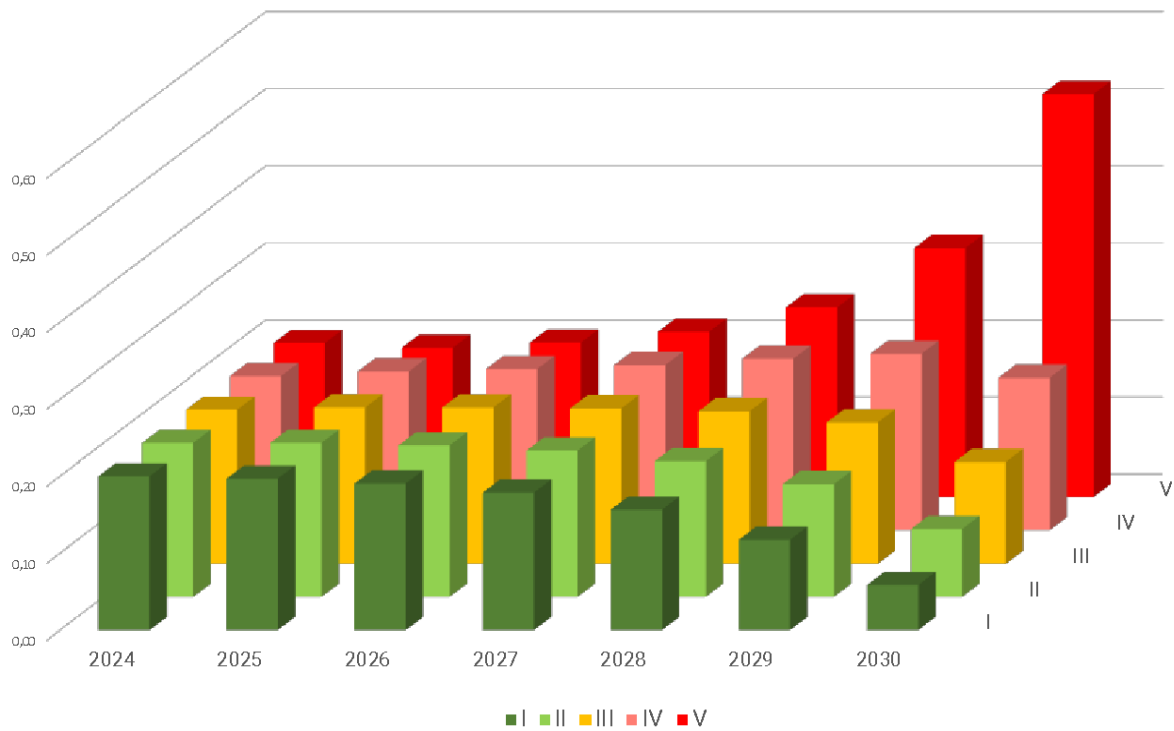
2024	Interval	Pes	2025	Interval	Pes
I	100	0,20	I	98,44	0,20
II	100	0,20	II	99,98	0,20
III	100	0,20	III	101,54	0,20
IV	100	0,20	IV	103,12	0,21
V	100	0,20	V	96,92	0,19

2026	Interval	Pes	2027	Interval	Pes
I	95,36	0,19	I	89,40	0,18
II	98,34	0,20	II	94,99	0,19
III	101,41	0,20	III	100,93	0,20
IV	104,58	0,21	IV	107,23	0,21
V	100,30	0,20	V	107,45	0,21

2028	Interval	Pes	2029	Interval	Pes
I	78,23	0,16	I	58,67	0,12
II	88,00	0,18	II	73,34	0,15
III	99,00	0,20	III	91,67	0,18
IV	111,38	0,22	IV	114,59	0,23
V	123,38	0,25	V	161,73	0,32

2030	Interval	Pes
I	29,33	0,06
II	44,00	0,09
III	66,00	0,13
IV	99,00	0,20
V	261,65	0,52

Fig. 7: distribució dels intervals de qualificació de l'indicador compost i llur pes relatiu 2024-2030.
Font: elaboració pròpia.

*Fig. 8: distribució del pes relatiu dels intervals de qualificació de l'indicador compost 2024-2030.
Font: elaboració pròpia.*

La traducció d'aquests càlculs en puntuacions de qualificació per categories (I, II, III, IV, V) a cada any del període (2024-2030) són les que mostren aquestes figures.

2024		2025		2026	
I	900-1000	I	902-1000	I	905-1000
II	800-899	II	802-901	II	806-904
III	700-799	III	700-801	III	704-805
IV	600-699	IV	596-699	IV	599-703
V	500-599	V	500-595	V	500-598

2027		2028		2029	
I	911-1000	I	922-1000	I	942-1000
II	815-910	II	833-921	II	868-941
III	713-814	III	733-832	III	776-867
IV	605-712	IV	621-732	IV	661-775
V	500-604	V	500-620	V	500-660

2030	
I	971-1000
II	926-970
III	859-925
IV	759-858
V	500-758

Fig. 9: distribució de les qualificacions resultants de l'indicador compost 2024-2030. Font: elaboració pròpia.

2. Nous imaginaris necessaris per a la transició ecosocial cap a una prosperitat justa

Durant l'any 2024 l'Observatori UCM 2030 també ha reflexionat sobre la necessitat de crear i desenvolupar nous imaginaris d'anàlisi, comprensió i transformació per fer front als actuals reptes de les transicions ecosocials, sempre en el marc d'estudi de l'Agenda 2030 i els seus ODS. A continuació presentem els principals resultats de la sessions de reflexió.

2.1 Anàlisi qualitativa dels imaginaris actuals de la comunitat universitària.

L'anàlisi qualitativa dels imaginaris actuals de la comunitat universitària de la Complutense recull el discurs de les persones participants sobre la transició ecosocial, així com els factors que en faciliten o en dificulten l'assoliment en el marc de la UCM. Per tant, l'anàlisi inclou aquests dos grans eixos:

- a) **Ideari**, on es reflecteix la ideologia i les reflexions dels participants sobre la transició ecosocial, organitzada en els cinc blocs temàtics esmentats al paràgraf anterior.
- b) **Pràctiques que incideixen en la transició ecosocial de la UCM**, on s'apleguen les principals barreres i facilitadors per a la transició ecosocial en el context de la UCM, estructurats en tres nivells d'anàlisi d'interès del projecte.

Aquests dos elements d'anàlisi queden reflectits als resultats obtinguts a les entrevistes individuals i de grup a membres de la comunitat de la Complutense, tal i com descrivim tot seguit als apartats de: ideari general i idearis temàtics sobre transicions ecosocials.

2.1.1 Ideari general

En el discurs de les persones participants, es fa palès un **coneixement i una reflexió prèvia sobre la transició ecosocial**. La gran majoria de participants va mostrar gran sensibilitat envers aquest tema, i fins i tot algunes persones entrevistades van explicar que tenien formació específica en aquest àmbit. Tan sols dues de les quinze persones entrevistades van declarar que no estaven familiaritzades amb el concepte, i són aquestes les que més van associar la

definició de transició ecosocial amb els ODS del pacte mundial de l'Organització de les Nacions Unides.

Les **primeres reflexions** de les persones participants envers la transició ecosocial estan enfocades, en llur gran majoria, a temes relacionats amb el **medi ambient i l'economia**. De forma espontània, sense intervenció ni preguntes dirigides per part l'entrevistador o entrevistadora, les participants identifiquen aquests aspectes com a fonamentals per comprendre la transició ecosocial. En menys casos, algunes persones també parlen de **igualtat, diversitat i justícia social**, però sense arribar a ésser un tema cabdal en el discurs espontani.

D'altra banda, **la governança no apareix als plantejaments** inicials de les persones participants, fet que suggereix que aquest aspecte no es percep com un component cabdal de manera immediata en la transició ecosocial dins el context universitari. A més, **tan sols una persona esmenta qüestions relacionades amb la salut i l'alimentació**, posant l'accent en la importància de garantir el «benestar» de la ciutadania d'una manera integral.

D'entrada, el discurs de les persones participants sobre la transició ecosocial reflecteix la necessitat d'un **canvi estructural en els models econòmics i de consum**. Hi ha consens entorn de la percepció que la sostenibilitat i l'equitat requereixen una reestructuració profunda del sistema, on es visibilitzin i s'encarin els costos ambientals que, segons la majoria dels perfils entrevistats, són ignorats deliberadament pel model actual de creixement econòmic. Aquesta visió transformadora va sorgir principalment de perfils amb una ideologia progressista i crítica cap a la transició ecosocial, sent l'orientació ideològica dominant en la majoria de les persones entrevistades. Algunes d'elles, pertanyents a l'alumnat, el professorat i els sindicats, van posar de relleu de manera explícita que es definien com a «ecologistes i anticapitalistes», per considerar el capitalisme com un sistema «extractivista i patriarcal»

Algunes persones van remarcar que, malgrat la importància fonamental de prendre mesures sistèmiques i estructurals relacionades amb la política i la governança, les **accions individuals a nivell micro** també tenen un pes important a la transició ecosocial, donat llur potencial per esdevenir canvis transformadors i moviments col·lectius.

Uns quants participants fan palès que la crisi ambiental i el malbaratament dels ecosistemes, produïts pel model econòmic i de consum actuals, són inseparables de l'agreujament de les desigualtats socials, tot i suggerint que cal integrar la transició ecosocial amb mesures que adrecin igualment l'equitat i la justícia social.

Les participants de l'alumnat van destacar de manera consensuada la necessitat de parlar en plural de les "transicions ecosocials", i d'integrar la visió de la **decolonialitat** a llur ideologia envers aquest tema.

Aquesta visió es relaciona amb la de certes persones del perfil de PDI, que van esmentar la **justícia social** com aspecte central de la transició ecosocial, adduint que la manca d'esment sobre aquest afer podria contribuir a la generació de noves desigualtats durant la mateixa transició.

Val a dir que, al grup de l'alumnat, sorgí de manera consensuada una crítica al fet que la transició ecosocial giri al voltant del concepte de «desenvolupament sostenible». Com a alternativa van defensar postures que van més enllà de la sostenibilitat del desenvolupament i apunten a la necessitat de superar el paradigma de progrés-desenvolupament, perquè el consideren una continuació del capitalisme.

Una de les persones entrevistades al grup de professorat mixt va expressar el caire **urgent** de la transició, idea que va compartir unànimement tot el grup. D'altra banda, una representant sindical considera que la **sensibilitat sobre la transició està marcada per un fort caire generacional**, i és un tema que preocupa més a les persones més joves que no a les grans.

El discurs de les participants fa palès un consens absolut envers la **necessitat de la UCM de dur a terme una transició ecosocial**. Aquest discurs es va enfocar per damunt de tot en l'adopció d'estratègies de consum més sostenibles, remodelació d'infraestructures, etc. A més, als grups de PDI s'esmentà la necessitat d'impulsar una transició en l'enfocament del coneixement generat a les universitats, allunyant-se del paradigma tradicional de progrés-desenvolupament.

També hi ha ple consens envers la **responsabilitat i el potencial de la UCM per tenir un paper central a la transició ecosocial**. En general es percep la universitat com un espai perfecte per liderar i configurar la transició ecosocial, donat el seu paper d'institució formativa i productora de coneixement científic. Les participants parlen de la universitat com a àmbit de producció de coneixement rigorós que pot afavorir la transició ecosocial, i des d'on desenvolupar pràctiques que puguin esdevenir un exemple per a d'altres comunitats o societats.

Això no obstant, algunes participants del perfil de PDI i PTGAS indiquen que **avui dia la UCM està molt lluny del procés de transició** per l'immobilisme de les estructures de la institució i per obstacles com l'economia.

2.1.2 Ideari temàtic

A continuació aprofundirem en l'ideari de les persones participants envers dimensions més específiques, com ara l'economia, el medi ambient, la igualtat, la justícia social i diversitat, la salut i l'alimentació i, finalment, la governança.

Economia

El discurs sobre l'economia està dominat per un consens que reconeix **l'impacte negatiu de l'actual sistema de creixement econòmic** en la sostenibilitat **ambiental i social**. Predomina la percepció que el model econòmic vigent és insostenible, atès que externalitza els costos ambientals i exclou dels seus càlculs els efectes adversos que la producció genera en el medi ambient i la societat.

Hom pot identificar **dues postures** en aquesta visió. Algunes persones, vinculades a moviments sindicals, de l'alumnat i PDI assenyalen que el capitalisme, amb el seu enfocament de creixement il·limitat, suposa una barrera cabdal davant la transició ecosocial en tots els àmbits, i per tant es defensen postures anticapitalistes i de decreixement. D'altres defensen que no podem renunciar al desenvolupament, i que la solució passa per incloure les despeses ambientals en el model actual de producció i consum.

Pel que fa a **l'economia interna de la universitat**, els participants destaquen igualment que cal més **transparència i una gestió més equitativa** dels recursos econòmics. Qualcunes veus esmenten que la UCM hauria d'orientar llur pressupost cap a pràctiques i polítiques que atorguin prioritat a la sostenibilitat i l'equitat, i deixar córrer despeses menys estratègiques per afavorir l'ús de recursos que beneficiïn directament a la comunitat universitària i la mateixa equitat.

Medi ambient

El discurs de les participants pel que fa al medi ambient mostra un consens general sobre la importància de que **l'ésser humà adopti formes de comportament sostenibles**, que tinguin en compte els recursos naturals i llur finitud. Totes les persones participants consideren que la degradació del medi ambient que s'està fent palesa, té a veure amb l'acció antròpica.

Moltes persones participants relacionen aquests canvis de comportament amb el model de producció i consum actual. Aquest discurs reflecteix una conscienciació general envers el model de desenvolupament capitalista, que es percep com un agent de degradació ambiental. Les persones participants indiquen que la descarbonització de l'economia i l'abandó dels combustibles fòssils són accions essencials per a la transició ecosocial.

Igualtat, justícia social i diversitat

La igualtat i la diversitat apareixen com a temes prioritaris al discurs de les persones participants. En parlar d'aquests temes es va fer referència, sobre tot, a la igualtat de gènere, i la gran majoria de participants va considerar que existeixen inequitats importants entre homes i dones, i algunes de les participants van assenyalar explícitament que la transició ecosocial ha d'ésser feminista.

La desigualtat de classes socioeconòmiques també fou esmentada per moltes de les entrevistades, que feren referència a les grans inequitats materials i socials que es donen entre persones a dintre i a fora de la comunitat de la UCM, i que s'ha de parar esment a aquestes inquietuds de cara a la transició ecosocial.

Un tema menys comentat, però que també va aparèixer, fou la **diversitat funcional** i les potencials inequitats que se'n deriven. La **diversitat racial** només fou esmentada per les participants de l'alumnat, i la d'**orientació sexual** tan sols es comentà de passada al grup de PDI dones.

En general, hom considera que la UCM ha d'ésser un espai que fomenti l'equitat i la diversitat, i s'identifiquen dues postures principals: una postura majoritària més pessimista, o crítica amb la institució, i una altra més optimista, que resulta minoritària. La primera considera que les polítiques institucionals i **els progressos que s'han fet en matèria d'igualtat a la UCM han estat insuficients**. Aquestes persones consideren que la Complutense reflecteix a llur estructura les desigualtats presents a la societat en termes de gènere, classe social, diversitat funcional i raça.

Les veus d'aquestes participants subratllen l'existència d'inequitats a la UCM entre diferents categories laborals o entre alumnat i professorat, i també entre persones de la mateixa categoria (inequitats de gènere entre les persones de l'alumnat o professorat, per exemple). Algunes de les participants del perfil de l'alumnat, dels sindicats i de PDI assenyalen que les inequitats no afecten únicament a les persones, sinó que també es produeixen desigualtats en altres àmbits, com en la forma de generar coneixement o entre les titulacions que ofereix la UCM, etc.

La postura minoritària, que té una visió més optimista de la tasca duta a terme a la UCM, defensa que els **afanys institucionals envers aquests temes han estat importants i rellevants**, i que han impactat més positivament en la igualtat i la diversitat de la comunitat de la UCM del què consideren les participants que tenen una altra postura en aquesta matèria. Aquestes persones pertanyen al perfil PTGAS, i qualcun representat sindical i del perfil de PDI.

La justícia social fou esmentada per persones del perfil de PDI i de l'alumnat com a un aspecte que ha d'ésser central durant la transició ecosocial. Hi ha consens en afirmar que la transició ecosocial és un procés que podria reproduir les injustícies socials que es donen entre el nord i el sud global, i que podria invisibilitzar, com ha passat fins ara, les realitats dels col·lectius més vulnerables.

Salud i alimentació

Tot i detectar-se certa preocupació per la sostenibilitat i equitat en aquests àmbits, la salut i l'alimentació són **temes que es discuteixen amb moderació** en el discurs de les persones participants en comparació amb els àmbits que s'han desenvolupat anteriorment.

Una idea que va sorgir al grup d'alumnes fou la relació entre salut mental i problemes ambientals. Conceptes com “**ecoansietat**” comencen a ser preocupacions comuns entre els joves. Aquesta noció mostra l'impacte emocional que genera entre l'alumnat el canvi climàtic i la percepció de futur incert, especialment perquè consideren que els problemes ambientals i l'impacte emocional que tenen sobre ells sovint son subestimats.

L'alumnat es mostra especialment interessat en la salut mental, i considera que la **universitat** és un entorn que pot tenir un **impacte força negatiu en el benestar emocional dels estudiants**, donada la gran pressió i la rigidesa pròpies dels estudiants universitaris. Aquesta visió contrasta amb la que defensa una persona del perfil de PTGAS, que considera que la prevalença de problemes de salut mental entre els alumnes té a veure amb el moment vital en què es troben i no amb aspectes relacionats amb la universitat o la seva organització docent.

Les participants de l'alumnat assenyalen que existeixen moltes iniciatives i **projectes relacionats amb la salut mental a la UCM**. Aquestes participants assenyalen que aquestes iniciatives semblen mancar d'un impacte real i perceben que podrien ser estratègies de la UCM per donar la impressió que s'està fent alguna cosa, però que son mesures "de cara a la galeria".

També s'observa certa preocupació per la sostenibilitat en l'àmbit de l'**alimentació**, i es posa el focus en la qualitat i l'accés a aliments sostenibles i saludables als serveis de restauració i a les màquines expendedores i de “vending” al campus universitari.

Governança

L'ideari de les persones participants sobre com hauria d'ésser la governança en la transició ecosocial, de la mateixa manera que la salut i l'alimentació, fou **un tema comentat amb moderació** en els grups i entrevistes. Únicament una de les participants, amb perfil de PDI, parlà de la governança i de la política com a elements cabdals en la transició ecosocial.

El discurs de les persones participants sobre la governança se centrà fonamentalment en el context universitari, sense fer referència a organismes de governança de nivell meso o macro. Algunes participants, amb perfil de PTGAS, PDI i dels sindicats, defensen que **els organismes de governança de la UCM són democràtics i participatius**. També indiquen que la universitat compta amb una estructura formalment democràtica, on tots els càrrecs són escollits i es garanteix la representació dels diferents sectors de la comunitat universitària en els òrgans col·legiats.

Tot i aquesta estructura democràtica, el discurs inclou veus crítiques que consideren que la **baixa participació de la comunitat universitària** en els processos democràtics en limita l'efectivitat. Aquesta visió es manifesta en les opinions d'alguns participants, que apunten a una “democràcia silenciosa”. Hom

assenyala que, malgrat l'existència de mecanismes de participació, aquests processos no sempre proporcionen el compromís necessari per integrar de manera efectiva les diferents veus de la comunitat.

A més, les participants del grup de PDI expressaren que els processos de participació impulsats institucionalment tenen una capacitat limitada per generar un canvi real, ja que es perceben com a iniciatives imposades des de dalt. Aquestes persones consideren que això genera una contradicció: d'una banda és positiu que la institució fomenti els espais de participació, però de l'altra, el fet que aquests espais s'impulsin des de la mateixa institució en limita llur capacitat d'agència.

A tall de **síntesi**, l'ideari de les participants sobre la transició ecosocial reflecteix un ampli grau d'acord envers la necessitat de canvis estructurals profunds en el model econòmic i de consum actual, percebut com a insostenible pel seu caire extractivista i patriarcal. A més, existeix un consens sobre el paper cabdal de la UCM com a motor de transició ecosocial, sia mitjançant la generació de coneixement o a través de la implementació de pràctiques exemplars.

Les reflexions inicials de les participants sobre la transició ecosocial se centren majoritàriament en aspectes mediambientals i econòmics. Altres qüestions, com la igualtat, la justícia social i la diversitat, també tenen una importància fonamental, si bé tendeixen a ocupar un lloc menys central en els discursos espontanis. Amb un ampli nivell de consens, es destaca la necessitat d'adreçar les desigualtats de gènere, socioeconòmiques i de diversitat funcional dins la UCM. Finalment, la salut i la governança foren dimensions menys debatudes, tot i que algunes participants subratllaren la importància d'una mirada integral que les incorpori com a components essencials de la transició. En aquest sentit, es van identificar oportunitats de millora per garantir una governança més democràtica a la UCM, i van enfocar el discurs en matèria de salut en qüestions com la salut mental, l'ecoansietat i l'alimentació.

2.2 El paper de la universitat i la ciència a les transicions ecosocials

DAVANT LA CRISI ECOSOCIAL, ¿QUINA UNIVERSITAT PER A QUINA SOCIETAT?

Reptes i propostes davant la transició ecològica i el negacionisme científic.

Per tal d'extreure conclusions, fent una reflexió col·lectiva sobre aquesta qüestió, es va dur a terme una taula rodona moderada per Víctor Alonso Rocafort, professor i investigador de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia i membre de l'Observatori. Hi van participar com a ponents Astrid Wagner, científica titular de l'Institut de Filosofia del CSIC; Francisco Heras, educador ambiental i membre de l'Àrea d'Adaptació de l'Oficina Espanyola del Canvi Climàtic del Ministeri per a la

Transició Ecològica i el Repte Demogràfic; i Laura Nuño de la Rosa, professora i investigadora de la Facultat de Filosofia de la UCM.

La primera aproximació a la taula rodona va mirar de posar en context la reflexió sobre el paper de la universitat com a actor amb capacitat de generació de coneixement i de narratives que contribueixin a diagnosticar amb precisió la crisi ecosocial i a plantejar horitzons emancipadors.

En aquest sentit, és fonamental articular una concepció crítica de la ciència que reconegui l'existència de biaixos i valors, tant a la ciència com als projectes científics, en consonància amb els darrers desenvolupaments de la filosofia de la ciència, però sense minvar-ne llur valor i potencial, ans el contrari. Una comprensió de la ciència d'acord amb els paradigmes actuals ha de ser capaç d'acceptar un pluralisme d'enfocaments i mètodes, i que alhora pugui establir consensos científics, encara que siguin temporals, mitjançant processos de verificació i avaluació rigorosa per part de la mateixa comunitat científica, és un dels grans que tenim per davant.

D'altra banda, les narratives emancipadores que acompanyen una ciència al servei de la democràcia es basen precisament en valors democràtics, com el respecte als drets humans i als avenços en matèria de llibertats i justícia, i impliquen, per tant, un compromís social i polític explícit i assumit. En aquest sentit, hom expressa també un rebuig clar a l'ús de qualsevol mena d'eines de manipulació.

Una primera tasca rellevant per a un Observatori com aquest seria continuar treballant en la verificació de dades, en la generació de rigor i en la crítica a les interpretacions esbiaixades i manipulades. Apropar a la comprensió popular una noció de ciència capaç d'acceptar la incertesa, allunyada de concepcions obsoletes d'un positivisme centrat en la descoberta d'una certesa universal i eterna, constitueix també un repte cabdal. Aquesta tasca esdevé encara més necessària davant l'avenç del relativisme de diferents menes de negacionisme.

A continuació, ens plantejem en quines condicions es reflexiona i es genera coneixement en l'àmbit científic i universitari, així com la seva projecció cap a l'exterior i la seva interacció amb la representació política. La universitat i la resta de la societat, o de la política, són àmbits hermètics entre ells? Si fos el cas, quines vies d'interlocució, enriquiment i coproducció s'haurien de promoure?

La ciència no s'ha d'entendre com una activitat duta a terme per elits en laboratoris secrets o en torres d'ivori. La ciència no ofereix certes absolutes, sinó estats evolutius de la investigació, certes provisionals sotmeses a processos de revisió. No podem parlar exclusivament de coneixement científic, sinó de pràctiques científiques i dels seus mecanismes de control i revisió. Explicar la ciència des de la humilitat epistèmica és encara una tasca pendent a la universitat. Perquè una ciència que no produeix certes absolutes és la més fiable i rigorosa de les eines que tenim per orientar les nostres vides i impulsar les transformacions necessàries.

A la vessant relacional, cal traçar un camí bidireccional entre la universitat i la societat, al qual podríem afegir un tercer vèrtex, la dimensió política. Aquestes connexions sovint es veuen obstaculitzades per múltiples barreres, algunes de les quals estan estretament vinculades a les condicions que hom troba a la universitat, com ara la governança acadèmica, l'avaluació del personal o el finançament dels projectes.

Una qüestió especialment rellevant és l'organització de l'activitat docent i de recerca per disciplines, compartimentades en especialitzacions per subàrees, per les quals es fa molt difícil circular. Aquesta parcel·lació sovint produeix *ignorants hiperespecialitzats*, allunyat de qualsevol compromís social.

També cal tenir en compte que entre la universitat i la societat poden sorgir dissonàncies, algunes d'elles vinculades al llenguatge emprat, que sovint difereix entre la cultura popular i l'acadèmica. Per exemple, mentre que en l'àmbit universitari el concepte d'incertesa expressa una actitud de precaució davant un coneixement que sempre és revisable, en la cultura popular sovint s'interpreta com a símptoma de falsedat. D'aquesta manera, la universitat sovint transmet coneixements i informació mitjançant conceptes que, en la cultura popular, són interpretats de manera diferent.

Cal advocar per un canvi de rol i integrar-se de manera més harmònica i equitativa en els grups o equips humans que treballen per resoldre problemes concrets en contextos socioambientals determinats. Des de la perspectiva d'una persona que és fora de l'àmbit universitari, aquest canvi de rol és fonamental. És més probable aconseguir bons resultats quan hi ha una integració en projectes comuns entre les esferes acadèmica, administrativa, social, etc. Tot l'anterior s'ha de fer des d'una perspectiva de justícia social i ambiental, on, amb una mirada interseccional, es puguin incorporar les veus dels grups *vulnerabilitzats* i habitualment sub-representats, així com les sòcies i socis del Sud global.

La defensa de la universitat pública ha d'anar més enllà de la reivindicació sobre les condicions d'accés (finançament públic i accés universal) i centrar-se en què volem investigar, què volem finançar, què volem ensenyar... La ciència ha d'ésser un projecte social i per tant al servei de la societat que volem. Aquestes dimensions del debat sobre la universitat que desitgem queden fora de l'agenda política, malgrat tenir implicacions bidireccionals entre la universitat i les polítiques públiques. Repensar-ho significa plantejar-se quin tipus de ciència volem per a quin tipus de societat.

Pel que fa a la transferència del coneixement científic des de la universitat cap a la societat, tradicionalment la divulgació s'ha plantejat exclusivament en termes de transmissió de continguts, és a dir, s'ha centrat en com explicar els avenços científics de manera accessible per al públic no especialitzat. Caldria fer un esforç addicional per mirar d'explicar també com funciona l'activitat i el sistema científic. A més, és essencial destacar i insistir en què els resultats de la investigació científica

són provisionalment verídics i fiables, malgrat els interessos que travessen el sistema científic.

Finalment, a la taula es reflexiona sobre el paper que ha de tenir la comunitat universitària (institucions, professorat, investigadors/es, alumnat) com a actor clau a l'hora d'orientar el rumb de la societat.

En gran part, la resposta a aquestes qüestions passa per la coherència interna entre el discurs i la pràctica. A la nostra societat vivim en una contradicció permanent entre els missatges explícits sobre la crisi ecosocial i la seva urgència, i el manteniment d'un mode de vida aliè a aquests plantejaments, com si no passés res. El mitjà, per tant, és el missatge, i aquí hi ha un problema que desactiva el discurs. Una primera línia de treball hauria de centrar-se en generar ambients i plantejaments mínimament coherents, una qüestió cabdal perquè el discurs tingui credibilitat.

Una altra dimensió clau és el foment de processos d'autoorganització de la comunitat universitària. Els i les investigadors han de cercar espais per posar en comú la seva recerca, allunyant-se de la lògica productivista per transcendir-la i poder ampliar la mirada. En definitiva, és imprescindible prendre consciència de la nostra funció social com a investigadors i investigadores. Cal erosionar les fronteres disciplinàries i trobar espais d'organització col·lectiva per transitar cap a una altra manera d'orientar el procés de recerca que permeti oferir respostes als reptes ecosocials.

Per tal d'encarar la crisi i la necessària transició ecosocial, és fonamental dotar-nos d'una perspectiva àmplia, holística, estructurada i interdisciplinària, que vinculi qüestions socioeconòmiques, polítiques, culturals i ambientals. Per desenvolupar aquests plantejaments multifocals, calen grups de recerca interdisciplinaris que es basin en l'exercici constant del pensament crític. Tanmateix, cal comprendre i fer comprendre que l'objectivitat és una construcció social i que, tot i així, aquest fet no ha de conduir necessàriament a cap mena de pseudoescepticisme.

Per acabar, és important considerar en un sentit ampli el paper que tenen la imaginació, les narratives i les ficcions per comunicar i establir un diàleg entre els avenços científics i la societat. Cal desenvolupar el rol de l'univers artístic per obrir, tant cognitivament com emocionalment, perspectives alternatives i nous horitzons per a les transicions ecosocials.

2.3 La funció social de la universitat a les transicions ecosocials

DAVANT LA CRISI ECOSOCIAL, ¿QUINA UNIVERSITAT PER A QUINA SOCIETAT?

Possibles col·laboracions entre la universitat i les entitats socials

Per tal d'extreure conclusions, fent una reflexió col·lectiva sobre aquesta qüestió, es va celebrar una jornada de diàleg amb entitats socials de l'entorn madrileny per aprofundir en la relació entre universitat i societat. Per això, es va utilitzar la metodologia d'innovació social anomenada Cafè del Món, que permet a un grup de persones dialogar a partir de preguntes sobre qüestions rellevants, amb l'objectiu de generar idees, acords i camins d'acció creatius i innovadors en un ambient acollidor i amigable. La rotació de les persones per diferents taules (de cafè), on es plantegen diverses qüestions, facilita el fet de compartir reflexions complexes amb multitud de participants, extreure conclusions rellevants i enriquir-se intel·lectualment i emocionalment en el procés, malgrat la dimensió nombrosa dels grups.

A la pregunta oberta: "Què aporta la universitat a la societat en termes reals?", la conclusió general és que la universitat aporta ciència i coneixement, així com elements experiencials que poden ser útils tant per a l'alumnat com per a la resta de la societat. Tanmateix, la producció de coneixement pot arribar a respondre a interessos concrets amb determinats biaixos ideològics i, a més, tot plegat es desenvolupa en un entorn de competició que, en ocasions, pot resultar poc sa i dificultar la transferència del coneixement a la societat.

També es destaca la funció de la universitat (pública) com a ascensor social (ascendent) per a les classes populars.

Pel que fa a les mancances estructurals, la universitat tendeix a generar distàncies amb la societat, de vegades insalvables, arribant fins i tot a mantenir una actitud de sordesa activa davant les demandes procedents de les entitats socials. Hom subratlla la inexistència de canals formals i permanents de diàleg entre la societat i la universitat, de manera que les xarxes de contactes directes i informals esdevenen l'única via per accedir, de manera irregular, a les dinàmiques universitàries des de la societat.

També s'esmenta que, com a mecanisme de reproducció social, la universitat contribueix, de manera activa i passiva, a perpetuar patrons contraris a la igualtat i als valors democràtics, com el patriarcat o el colonialisme.

Pel que fa a què hauria d'aportar la universitat a la societat, s'expressa el desig que participi en processos que impulsin el canvi i les transicions ecosocials, conjuntament amb altres actors protagonistes de la societat. En aquesta mateixa línia de diàleg amb la societat, es planteja la necessitat d'oferir coneixement especialitzat i aplicat a les necessitats identificades per la societat.

Des de l'òptica metodològica, es reclama, d'una banda, la introducció de la recerca militant dins la lògica universitària i, de manera més àmplia, l'establiment de mètodes de diàleg permanent entre la universitat i la societat que permetin millorar la sintonia i la utilitat del treball conjunt.

Finalment, pel que fa a les possibilitats de col·laboració entre la universitat i les entitats socials, es destaquen la coproducció del coneixement, la recerca militant i la docència en equip i la innovació docent, així com la celebració de diversos tipus d'esdeveniments, fòrums i espais de trobada de moviments socials dins la universitat.

S'observa també la conveniència de dur a terme una exploració i caracterització dels casos d'èxit en la relació entre l'univers universitari i les entitats socials en el context de les transicions ecosocials, amb l'objectiu de generar mètodes reproduïbles en diferents escenaris i condicions.

En la lògica de consolidar la relació entre la universitat, a través de l'Observatori UCM 2030, i les entitats socials, s'habiliten diversos canals de comunicació, diàleg i participació per col·laborar en iniciatives d'interès comú i continuar desenvolupant eines metodològiques que contribueixin a les transicions ecosocials. Això inclou també la participació en la recerca de l'Observatori UCM 2030 i en els seus processos de presa de decisions.

3 La funció social de la universitat a les transicions ecosocials

La creació de l'Observatori UCM 2030 es du a terme amb l'objectiu inicial d'avaluar l'acompliment de la Universitat Complutense de Madrid en l'aplicació dels continguts de l'Agenda 2030 durant el període 2024-2030. A més, es planteja com a dispositiu que pot aportar idees, iniciatives, eines i qualsevol altre element que contribueixi al desenvolupament d'un pla posterior a 2030 per assolir un compromís ecosocial compatible amb els límits socials i ambientals del planeta.

En aquest sentit, la programació de l'Observatori UCM 2030 per l'any 2025 consisteix en les següents línies de treball:

- A: Constituir una xarxa interuniversitària basada en acords de col·laboració d'altres universitats amb l'Observatori UCM 2030 a nivell institucional i a nivell investigador.**
- B. Consolidar el diàleg amb les comunitats locals i les entitats socials per al desenvolupament de la funció social de la universitat per a les transicions ecosocials.**
- C. Desenvolupament, actualització i extensió de la metodologia del Sistema d'Indicadors de l'Observatori UCM 2030.**
- D. Promoció de la necessitat del nou ODS 18, que fa referència al dret a conèixer i a una informació veraç.**
- E. Pla de projecció cap a l'Agenda post-2030.**
- F. Elaboració d'una nova eina educativa de transformació experiencial de les universitats.**
- G. Investigació, debats i formació sobre "Quina universitat, per a quina agenda social, per a quina societat".**

AGRAÏMENTS

L'equip de recerca vol agrair al Ministeri de Drets Socials, Consum i Agenda 2030 la concessió de la subvenció que ha fet possible el desenvolupament de la investigació, a fi de la present comunicació al Congrés.

També agraïm a totes les persones que han participat en la compilació de les dades dels indicadors, sense les quals no hauria estat possible obtenir els resultats que es presenten.

REFERÈNCIES

Alcaraz, A. y Alonso, P. (2019). La contribución de las Universidades a la Agenda 2030, València: Universitat de València.

Barnett, R. (2018), The Ecological University. A Feasible Utopia. London and New York: Routledge.

Cañibano, C. y Pavone, V. (2022) Desafío A. Ciencia, innovación y conocimiento para modelos sostenibles de desarrollo, en E. Moyano y T. García Azcárate (eds.) Nuevas bases para una sociedad global sostenible (Volumen 1), a J. Marco y M. Victoria Moreno-Arribas (coords.) Desafíos Científicos del CSIC: Rumbo al 2030 Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2022. http://libros.csic.es/product_info.php?products_id=1626

CRUE (2021). Universidad 2030. Propuesta para el debate. Disponible a: https://www.crue.org/wp-content/uploads/2021/11/CRUE_UNIVERSIDAD2030_VER_SION-DIGITAL.pdf (junio de 2022).

SDSN, Sustainable Development Solutions Network Australia/Pacific (2017). Cómo empezar con los ODS en las Universidades. Una guía para las Universidades, los centros de educación superior y el sector académico, Melbourne. Edició en espanyol disponible a: <https://reds-sdsn.es/wp-content/uploads/2017/02/Guia-ODS-Universidades-1800301-WEB.pdf>

Gómez, M. LI. y Solana, J. (2016). Documento de Partida para el proceso para la modificación de la Estrategia de Cooperación Universitaria al Desarrollo, CRUE y Observatorio CUD.

OECD y JRC (2008). Handbook on Constructing Composite Indicators https://www.oecd-ilibrary.org/economics/handbook-on-constructing-composite-indicators-methodology-and-user-guide_9789264043466-en

Universitat Politècnica de València (2020). Los ODS en las Universidades españolas: una propuesta de la UPV para medir su grado de cumplimiento. València: UPV.

ANNEX

GTTA

Transparència en el finançament i els recursos assignats als diferents plans d'igualtat i a les accions de la unitat de diversitat.

Eliminació de barreres arquitectòniques per a mobilitats diverses.

Impacte de les mesures/accions relacionades amb la justícia social.

Transparència sobre els estudis sobre salut mental i les respostes donades a aquests problemes.

Visibilització de les diverses disciplines a les facultats.

Avaluació de les estratègies per a la convivència als campus, amb l'objectiu d'assolir una universitat solidària i lliure de violències en totes les seves formes.

Comprovació de les facilitats o impediments existents per compaginar els estudis amb l'activitat laboral i altres tipus de responsabilitats.

Anàlisi de les ajudes concedides i garantia que els criteris d'atorgament no siguin discriminatoris.

Consideració de la perspectiva interseccional.

Transparència en el finançament i els recursos assignats al Pla d'igualtat i a les accions de la Unitat de diversitat.

GTTB

Promoció inequívoca de l'energia assequible i no contaminant, preferentment a través de l'autoconsum.

Foment de la democràcia energètica mitjançant el subministrament amb garantia d'origen renovable a través de cooperatives de consumidores i usuaris, així com altres esquemes de propietat pública-comunitària als campus.

Inclusió de les polítiques d'estalvi i eficiència energètica en les actuacions de la universitat, inclosa la contractació.

Grau d'introducció de models de gestió energètica basats en la flexibilitat de la demanda.

Promoció d'infraestructures i mitjans de transport que prioritzin l'ús per als vianants, la bicicleta i el transport públic més sostenible.

Plans per reduir la petjada ecològica i la resta d'externalitats, com els gasos d'efecte hivernacle, dels campus de la UCM.

Augment dels salaris dels i les treballadores de la UCM. Increment del nombre de beques per a l'alumnat.

Pràctiques laborals de l'alumnat: crèdits, retribucions i grau d'adequació a les activitats a realitzar i a les responsabilitats assumides.

Nivells retributius de les diferents categories del personal laboral i funcionari (PDI, PTGAS) en relació amb les característiques del lloc de treball.

Diferències retributives del personal laboral i funcionari entre les diferents categories (franges salarials), analitzades des d'un enfocament interseccional.

Anàlisi dels processos de promoció i del conjunt d'activitats assumides pels i les treballadores.

Pràctiques laborals de l'alumnat: característiques i tipus de contracte amb l'entitat on es duen a terme les pràctiques o els contractes formatius.

Pràctiques laborals de l'alumnat: grau d'adequació del treball als plans formatius.

Temporalitat de la relació laboral des de l'òptica de la seguretat d'ingressos.

Condicions contractuals del personal laboral i funcionari de la universitat, així com del personal subcontractat.

Condicions laborals de les subcontractes i paper que juga la universitat en la subcontractació i en les condicions que estableix.

Adequació del perfil investigador a l'assignació docent.

Infraestructures i equips adequats per al desenvolupament laboral del PDI i el PAS.

Desigualtats i bretxes de gènere per categories laborals; sostre enganxós per a les dones del PDI.

Grau de cobertura de la negociació col·lectiva de la comunitat universitària.

Polítiques de formació per al PDI i el PAS per facilitar i millorar el desenvolupament del treball a la universitat.

Problemes de salut mental.

Incidència dels riscos d'accident i elements perjudicials per a la salut vinculats a l'exercici de l'activitat laboral a la universitat.

Grau de llibertat sindical i condicions per a l'exercici de l'activitat sindical a la universitat.

Contractes de manteniment, reparació, remodelació i/o noves construccions d'edificis i instal·lacions.

Compra de proveïdors de l'entorn

GTTC

Accés a aliments saludables amb criteris ambientals i de justícia social: ecològics, agroecològics, de proximitat, produïts sota normativa ambiental (protecció de boscos o pesca sostenible), petjada hídrica, economia local i comerç just.

Accés fàcil, gratuït i freqüent a fonts d'aigua potable.

Casos de contaminació per diferents fonts.

Qualitat de les zones verdes i d'espais de descans accessibles i agradables.

Mesures de prevenció de riscos laborals, accidents i per a la salut de la comunitat universitària.

Espais dedicats a la relació amb la comunitat extrauniversitària. Incidència de la formació en entorns saludables.

Capacitat de les infraestructures esportives.

GTTD

Existència de sistemes de reparació per a diferents béns. Criteris socioambientals en la compra de material informàtic.

Presència d'espècies autòctones als campus.

Quantitat (o percentatge) de recollida de la fracció orgànica dels residus generats als campus.

Impacte de l'activitat dels campus en tercers països.

Programes relacionats amb la cura recíproca dels ecosistemes terrestres, amb atenció als estàndards de justícia ecològica global.

Polítiques de reducció de la petjada de carboni.

Polítiques actives per a la supressió de l'ús de plàstics a la UCM.

Foment de la biodiversitat a l'interior dels edificis universitaris de la UCM.

GTTE

Representació equitativa dels diferents grups que conformen la comunitat universitària (estudiants, PAS i PDI) en els òrgans reguladors i de govern de la universitat.

Transparència de la informació facilitada per la universitat, inclosa la informació econòmica i pressupostària.

Inclusió en els documents normatius i institucionals de la universitat d'un compromís explícit amb principis ètics com la pau, la justícia, la igualtat, la transparència i el bon govern.

Nombre d'estudiants d'intercanvi rebuts i d'aquells que es troben en situació de mobilitat en altres centres.

Projectes de cooperació al desenvolupament.

Iniciatives d'innovació democràtica (ampliació de la representació, nous canals, noves eines).

Directrius de compra pública sostenible (oficina de contractació i gerència general).

Situació dels estudiants a la borsa de voluntariat de la universitat.

Grau de coherència de les polítiques de contractació i compra de la universitat.

DOCÈNCIA I INVESTIGACIÓ

GTTA

Comprovació i seguiment de la implementació de les adaptacions a la diversitat per part del personal docent.

Responsabilitat sobre possibles barreres per dur a terme activitats dirigides a millorar la justícia social a la universitat.

Seguiment de les comunitats d'aprenentatge, els aprenentatges col·lectius i la Universitat de les cures.

Presència d'eixos transversals que incorporin diverses perspectives.

Grau d'integració de la docència i la recerca orientades a les transicions ecosocials.

Proporció d'alumnat amb necessitats educatives especials.

Recompte d'iniciatives efectivament transversals de docència i recerca (projectes, grups, comunitats d'aprenentatge).

Recompte d'iniciatives de docència en equip, coproducció i disseny en equip de coneixement i recerca militant.

Garantia explícita de l'eliminació de discursos colonials, masclistes, racistes, capacitistes, LGTBIQ+fòbics, etc., en l'àmbit docent.

GTTB

Promoció inequívoca de les fonts renovables i l'autoconsum enfront de les empreses de combustibles fòssils i d'energia nuclear.

Promoció inequívoca del subministrament renovable i cooperatiu enfront de pràctiques més ineficients i menys democràtiques.

Promoció inequívoca de l'estalvi i l'eficiència energètica com a eines essencials de sostenibilitat, justícia i democràcia energètica.

Foment d'esquemes de propietat pública-comunitària com a eines de llibertat efectiva, garantint l'accés i el control de l'energia per a tota la població.

Promoció d'infraestructures i mitjans de transport que prioritzin l'ús per als vianants, la bicicleta i el transport públic més sostenible.

Desenvolupament de sistemes de comptabilització de la petjada ecològica i altres externalitats, adaptats a la realitat universitària.

Grau de substitució del PIB per l'IDS per mesurar el progrés i grups de recerca vinculats a aquest enfocament.

Assignatures sobre el retorn social i similars com a mesura del desenvolupament.

Nombre d'estudiants en titulacions relacionades amb la sostenibilitat i/o els ODS.

Actuacions de transferència social (en ambdós sentits) en sostenibilitat i/o ODS.

Dotacions pressupostàries de seccions, departaments i facultats i la seva idoneïtat per finançar les activitats necessàries per complir els criteris de les trajectòries professionals vinculades a la docència i la recerca.

Tractament de les condicions contractuals i característiques laborals dignes que permetin la conciliació i promoguin la corresponsabilitat en els programes docents, la formació del PDI, els projectes de recerca, els premis de TFM o tesis, etc.

Actuacions de promoció i incentius en la recerca sobre aquest ODS (treball decent) i per fomentar l'assoliment d'objectius/metes associades a aquest ODS en matèria de drets laborals.

Existència d'una comissió o grup encarregat d'assessorar els equips docents en l'adaptació dels currículums.

Incentius de reconeixement a nivell intern de la universitat per valorar la innovació educativa o les bones pràctiques en suficiència, racionalitat i sostenibilitat; justícia social i drets humans; i perspectiva feminista i interseccional.

Grau d'incorporació i transversalització d'aquestes qüestions en la docència universitària.

Nombre de TFG i TFM sobre aquestes qüestions.

Producció de recerca sobre aquestes qüestions.

GTTC

Projectes de recerca i desenvolupament relacionats amb la millora de l'alimentació universitària des del punt de vista ambiental, social i nutricional.

Casos en què els horaris de docència siguin incompatibles amb una bona alimentació.

Seguiment del treball en equip i socialment útil dins la docència.

Grau de coherència de les guies docents amb els enfocaments exposats.

Incorporació dels enfocaments de salut comunitària en els itineraris acadèmics pertinents.

Investigacions relacionades amb els sistemes alimentaris i l'alimentació amb criteris ecosocials.

Assignatures de màsters que incloguin bibliografia bàsica o obligatòria sobre agroecologia, fam zero i dret a una alimentació sana, nutritiva i suficient, així com sobre l'accés a aigua neta i la salut i el benestar.

GTDD

Clàusula de recerca ètica i responsable pel que fa a les conseqüències dels projectes sobre els ecosistemes i l'acció climàtica.

Assignatures de màster o grau, així com TFGs o TFM, que utilitzen dades del campus per analitzar ecosistemes (en línia amb el concepte de *living labs*).

Plans d'estudis en què la sostenibilitat estigui inclosa entre els objectius d'aprenentatge, els continguts i/o les competències a adquirir.

TFG, TFM, tesis doctorals i projectes de recerca relacionats amb la crisi ecosocial, l'escalfament global i/o la destrucció de la biodiversitat.

Projectes de recerca que incloguin accions de divulgació per a la ciutadania sobre la crisi ecosocial, l'escalfament global i/o la destrucció de la biodiversitat en relació amb la investigació realitzada.

Projectes de recerca vinculats amb els drets de la Natura, incloent-hi éssers vius i no vius.

Projectes de recerca que comptin en el seu equip amb col·laboradors/es del Sud Global.

Projectes de recerca finançats per empreses vinculades a la indústria armamentista o a la indústria fòssil.

Projectes de recerca sobre sostenibilitat que incloguin en els seus equips actors socials des d'una perspectiva de ciència ciutadana.

Projectes de recerca sobre sostenibilitat que comptin amb equips interdisciplinaris de ciències socials i naturals.

Projectes d'innovació docent en l'àmbit de la crisi ecosocial, el canvi climàtic i/o la pèrdua de biodiversitat.

Programes de grau i de màster relacionats amb la cura recíproca dels ecosistemes terrestres (amb atenció als estàndards de justícia ecològica global).

Projectes de recerca i desenvolupament relacionats amb la conveniència i les tècniques de reparació de tecnologia.

Projectes de recerca i desenvolupament sobre l'economia circular i les tècniques de retorn d'envasos.

Oferta acadèmica/formativa en medi ambient i/o mitigació dels efectes del canvi climàtic, com ara planificació davant catàstrofes naturals, o transversalització d'aquestes qüestions en algun/s dels graus, màsters i programes de doctorat.

Projectes i programes d'I+D+i i transferència, assignatures de màster i TFM's enfocats a lluitar contra el canvi climàtic i pal·liar-ne els efectes.

GTTE

Projectes i programes d'I+D+i i transferència enfocats a les ciutats i comunitats sostenibles.

Assignatures de màster en què la promoció de la pau, la justícia i les institucions fortes figuri entre els objectius d'aprenentatge i/o les competències a adquirir.

Potenciació de la ciència ciutadana com a estratègia d'innovació institucional en els àmbits docent, investigador i de transferència.

Assignatures de màster en què la promoció d'aliances per assolir els ODS estigui inclosa entre els objectius d'aprenentatge i/o les competències a adquirir.

Seguiment de les polítiques explícites per donar suport a la llibertat de càtedra.

DISCURSOS I PRÀCTIQUES INSTITUCIONALS

GTTA

Implementació d'una política de responsabilitat social universitària. Integració dels Objectius de Desenvolupament Sostenible a les seves polítiques estratègiques.

Seguiment de grups multidisciplinaris per coordinar i proposar accions encaminades a implementar l'Agenda 2030.

Estratègia sobre els Objectius de Desenvolupament Sostenible que tinguin en compte la dimensió sociològica.

Quota de matriculació en màsters per a estudiants en situacions de vulnerabilitat, més enllà de les qualificacions acadèmiques, per evitar un procés de re-elitisme.

Transparència en la comunicació sobre l'execució dels diferents protocols contra les violències.

Seguiment de les denúncies per vulneració de drets. Rendició de comptes de l'espai de participació universitària.

Propostes de mesures per millorar l'accés al sistema universitari i el ple gaudi de la vida universitària.

Impacte de les mesures desenvolupades en matèria de diversitat.

Presència de persones treballadores subcontractades en seccions sindicals i/o amb representació en òrgans de decisió de la universitat.

Presentació de les dades universitàries desagregades per gènere.

GTTB

Promoció inequívoca de les fonts renovables i l'autoconsum enfront de les fòssils i nuclear en totes les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Promoció inequívoca del subministrament renovable i cooperatiu enfront de pràctiques més ineficients i menys democràtiques en totes les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Promoció inequívoca de l'estalvi i l'eficiència energètica com a eines essencials de sostenibilitat, justícia i democràcia energètica en totes les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Promoció d'esquemes de propietat pública-comunitària en totes les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Penalització de l'explotació, l'acaparament i/o l'espoli energètic vinculats a les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Promoció d'infraestructures i mitjans de transport que prioritzin l'ús per als vianants, la bicicleta i el transport públic més sostenible en totes les pràctiques i comunicacions institucionals, inclosos els diferents àmbits de col·laboració amb empreses.

Acords institucionals per a la reducció de la petjada ecològica i sistemes de penalització per als actors que superin certs valors de petjada ecològica en la seva activitat, així com d'altres externalitats de l'activitat universitària.

Promoció de discursos alternatius al creixement basat en el PIB.

Mesura del retorn social de les accions de la UCM.

Càrrecs institucionals i partides pressupostàries destinades a la sostenibilitat i/o als ODS.

Recursos econòmics dedicats a la retribució del personal intern i subcontractat, valoració de la seva adequació a les necessitats de l'activitat universitària.

Mesures associades al dret a la desconnexió. Política de prevenció de riscos laborals.

Xarxa d'actors que garanteixi les condicions incorporades en els plecs de compra i contractació.

Mecanismes efectius per afavorir la governança democràtica en la construcció, adaptació i manteniment d'infraestructures.

Polítiques d'inversió, formació i manteniment d'infraestructures que incorporin i prioritzin criteris de suficiència, racionalitat i sostenibilitat.

Valoració de mesures per promoure la conciliació i la coresponsabilitat a la universitat.

Avaluació de la trajectòria del finançament públic (estatal, autonòmic...) i privat de la universitat, i comparativa amb les despeses de personal i corrents de l'activitat de la institució.

Participació de la universitat a nivell local, nacional, regional o internacional en el debat i/o l'elaboració de polítiques institucionals sobre la producció, l'abastiment i la gestió sostenible de

l'energia; el creixement econòmic sostenible i la creació d'ocupació digna i de qualitat; la promoció d'infraestructures sostenibles; i la producció i el consum ètic, sostenible i responsable.

Iniciatives de participació de la universitat amb el seu entorn local per contribuir a la millora de la disponibilitat i la gestió sostenible de l'energia per part de la població, així com per promoure models de producció i consum sostenibles, ètics i responsables.

Evolució de la finançament per a la promoció d'aquests objectius.

Pertinença a REAS

GTTC

Mecanismes i persones dedicades al control de les polítiques alimentàries en cafeteries, menjadors, cantines, màquines expenedores i residències universitàries.

Alimentació ecològica i de proximitat en "esdeveniments oficials". Contractes de col·laboració amb projectes agroecològics.

Polítiques universitàries (programes, bonificacions per al PDI i el PTGAS, estudiants...) que facilitin l'accés a aliments nutricionalment adequats i amb criteris ecosocials.

Seguiment de les accions d'extensió universitària i de la participació de la comunitat universitària en iniciatives relacionades amb l'alimentació i la salut des dels enfocaments proposats.

Polítiques de promoció de l'activitat física, tant competitiva com no competitiva.

Polítiques associades (per al diagnòstic, seguiment i millora) sobre la contaminació en les seves diverses formes, alineades amb les demandes de la comunitat universitària i la normativa vigent.

Participació de la universitat a nivell local, nacional, regional o internacional en el debat i/o l'elaboració de polítiques institucionals sobre la salut i el benestar.

GTTD

Seguiment de la limitació del finançament de viatges en avió inclosa en els acords interns de la universitat.

Seguiment de les figures jurídiques naturals promogudes (per exemple, el Mar Menor).

Seguiment de les aliances en què participa la universitat amb altres universitats, el sector privat, organitzacions de la societat civil, ONG, etc., que tinguin entre els seus objectius la lluita contra el canvi climàtic i la mitigació del seu impacte, així com la preservació dels ecosistemes terrestres i la gestió sostenible dels seus recursos.

GTTE

Participació de la comunitat universitària en la presa de decisions.

Seguiment de les notícies de la comunicació institucional (motivadora, facilitadora, activadora) en relació amb la sostenibilitat universitària i la sostenibilitat urbana/mundial.

Seguiment de les actuacions de comunicació externa (xarxes socials, notes de premsa, notícies, etc.) vinculades als continguts de l'Agenda 2030.

Seguiment de les iniciatives de participació sobre la sostenibilitat universitària amb la comunitat universitària (associacions estudiantils, sindicats, xarxes de professorat).

Directrius per a la ciència ciutadana com a estratègia d'innovació institucional en els àmbits docent, investigador i de transferència.

Aliances per a la sostenibilitat universitària i mundial en què participa la universitat.

Seguiment dels *partenariats* públic-privats.

Grau de satisfacció amb el funcionament de la inspecció de servei.

Seguiment dels obstacles o barreres (tant normatives com de pràctiques institucionals) al lliure exercici d'activitats de participació política i/o democràtica.

Grau de facilitat d'accés i usabilitat de les eines digitals i les bases de dades de la universitat.

Mecanismes de control del compliment (i sancions) de les condicions ecosocials en els processos de compra i contractació de la universitat.
